

VOORWAARTS EN NOOIT VERZAGEN

(op weg naar een nieuw delictgericht hoofdstuk in de Werkmap VM
over vandalisme)

Een oriënterende notitie van:

Bram van Dijk
Paul van Soomeren

In opdracht van het Landelijk
Bureau VM

16 juli 1986

1986/11

1. Centrale vraag en leeswijzer.

De vraag waar we in deze oriënterende notitie een antwoord op willen geven, luidt: hoe moet de inhoud van het te produceren hoofdstuk vandalisme in de Werkmap VM eruit komen te zien?

Nu zou een simpele ziel, na het stellen van deze vraag direct met een aangeklede inhoudsopgave op de proppen komen. Zoals goede wetenschappers betaamt, zullen wij echter in deze notitie een flinke omweg volgen:

- Allereerst gaan we in paragraaf 2 kort in op het door VM tot nu toe gevolgde beleid met betrekking tot het delict vandalisme.
- Vervolgens geven we in paragraaf 3 een overzicht van het soort VM-materiaal dat tot nu toe met betrekking tot het delict vandalisme geproduceerd is. Tevens wordt kort ingegaan op andere (niet-VM) bronnen en materiaal.
- In paragraaf 4 maken we op basis van de voorgaande paragrafen een tussenbalans op, waarbij we tevens een eerste aanzet geven in de richting die het Werkmaphoofdstuk moet gaan.
- Paragraaf 5 bevat de uitgangspunten die o.i. aan de basis moeten liggen van een nieuw Werkmap-hoofdstuk over vandalisme.
- In paragraaf 6 komen we vervolgens met een aangeklede inhoudsopgave op de proppen. Deze inhoudsopgave is vanzelfsprekend gebaseerd op de tussenbalans en uitgangspunten uit de paragrafen 5 en 6 en op een inventarisatie van de stapels literatuur en ander materiaal op het terrein van vandalisme.
- Paragraaf 7 gaat nader in op de consequenties van de inhoudsopgave en is een hulpkreet gericht aan VM-functionarissen: Wie heeft er materiaal en informatie die de schrijvers van het hoofdstuk nog nodig hebben.
- Tot slot is in een bijlage de geraadpleegde literatuur opgenomen.

2. VM beleid met betrekking tot het delict vandalisme.

Vanaf het begin van de jaren 80 is het delict vandalisme zondermeer populair bij veel VM-functionarissen. Niet ten onrechte, want dit delict scoort qua omvang, schade en "preventabiliteit" erg hoog.

Op grond van doorwrocht wetenschappelijk onderzoek, is indertijd door het LBVM de volgende beleidslijn uitgezet ten aanzien van de preventie van vandalisme (in steekwoorden):

- in eerste instantie socio-preventieve aanpak,
- gericht op daders van vernielingen in de leeftijdsgroep 8 - 18 jaar,
- als ingang vooral gokken op het onderwijs,
- eventueel van daaruit andere doelgroepen erbij halen (ouders!).

De VM-beleidslijn is hier zeer kort samengevat, waarbij slechts de essentie (de ruggegraat) gegeven is.

Vanzelfsprekend zijn naast het bovenstaande ook nog andere activiteiten ontwikkeld (repressie en technopreventie bijvoorbeeld)

Deze aanpakken zijn echter (voor wat VM betreft!) zelden het embryonale stadium voorbij gekomen. Zo is het bijvoorbeeld opvallend dat er nooit een "techno-preventieve handleiding vandalisme-preventie" geproduceerd is (volgens onze informatie ook niet op regionaal niveau).

Dat de gevolgde beleidslijn inderdaad een goede was en is, werd onlangs uit onverdachte bron bevestigd op een groot congres over vandalisme dat in Rotterdam gehouden werd: Dr. J.J.M. van Dijk (WODC) ging in zijn openingsrede in op een aantal vandalisme-preventie strategieën, waarbij hij per strategie de kosten en de baten (vandalisme-verminderende effecten) op een rijtje zette. Schoolprojecten kwamen wat hem betreft als beste uit de bus. Overigens is de basis van deze stelling nogal smal, omdat er (ook door VM-functionarissen) vrij weinig goede effect-evaluaties bestaan van anti-vandalisme schoolprojecten. Vooruitlopend op de nog volgende paragrafen willen we daarnaast vast wijzen op het feit dat de qua kosten/baten afweging "beste strategie" zeker niet hetzelfde is als "de enig mogelijke strategie".

Verder mag opgemerkt worden dat wat we gemakshalve zullen omschrijven als "de schoolprojecten aanpak", in de loop der jaren door de meeste VM-functionarissen steeds verder is toegespitst op -en uitgewerkt is in de richting van- de (hoogste) klassen van het basisonderwijs.

3. VM vandalisme-preventie materiaal

De stelling dat vandalisme een van de delicten is die voor VM waarschijnlijk het meest ontgonnen is, lijkt een open deur: het blauwe vandalisme boekje, de map scholen en vandalisme, de brochure voor ouders, de projecten overal in het land, de bergen literatuur die sinds het begin van de tachtiger jaren ons aller burelen dreigen te doen doorzakken er is hier sprake van een situatie van overvloed. Toch moet o.i. op twee punten gewezen worden:

- De geschetste overvloed is voor een groot deel van lokale en regionale aard. Landelijk VM-materiaal is er na de map Scholen en Vandalisme en de "ouder brochure" nauwelijks nog vervaardigd. Het wordt kortom tijd om weer eens te komen tot een bundeling van al hetgeen lokaal en regionaal is uitgevonden en uitgeprobeerd, opdat daarmee opnieuw een impuls gegeven kan worden voor verdere vandalismpreventie.

- Er is weliswaar sprake van een overvloed aan materiaal, maar we kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat het hier merendeel (heel) veel van hetzelfde betreft: lesmateriaal gericht op scholen (en dan met name de hoogste klassen van het basis onderwijs) en projecten op scholen. Met enige overdrijving kan men zeggen dat er langzamerhand bijna evenveel lesbrieven zijn als schoolgaande jongeren in Nederland. Veel van deze lesbrieven zijn overigens niet door VM'ers gemaakt, doch wel op VM materiaal gebaseerd.

Naast VM materiaal is er met name in de laatste jaren ook een golf theoretisch en praktisch materiaal uitgebracht door niet-politiegebonden instanties: de NS, jeugdwerk, VNG, gemeenten, universiteiten, etc.

4. Een tussenbalans.

Heel grof zouden we de situatie als volgt willen samenvatten:

- In het kader van de VM-beleidslijn (zie paragraaf 2) is in de afgelopen jaren één vandalisme preventie-strategie (en alle daarbij horende materialen, kennisvermeerdering, etc.) steeds weer uitgevoerd en (daarmee) verder uitgediept: anti-vandalisme projecten op (basis)scholen.
- Deze strategie is op zich prima (effectief en qua kosten/baten afweging positief)
- Door steeds op de zelfde plek, steeds dieper te boren wordt weliswaar olie gevonden maar dringt zich ook de vraag op "is er elders niet meer en moeten wij(!) hier nog steeds dieper doorboren".

Duidelijk komt hier een dilemma naar voren: wat VM doet is goed, maar is er niets anders en kunnen anderen misschien ook wat doen.

Hiermee zijn we o.i. gestoten op de drie belangrijkste uitgangspunten die aan de basis behoren te liggen van het nieuwe VM-hoofdstuk over vandalisme.

1. Vandalisme-preventie via het onderwijs is een goede basis.
In het Werkmaphoofdstuk dient derhalve een nieuw overzicht gegeven te worden van deze strategie (kennis, ervaringen en dergelijke).
Hier passen twee kanttekeningen: Ten eerste is extra aandacht vereist voor de effecten op korte en lange termijn van schoolprojecten.
Ten tweede zal extra aandacht besteed moeten worden aan het voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs en dergelijke.
Kortom: de wat oudere jeugd.
2. Vandalisme-preventie kan ook anders aangepakt worden, of -iets voorzigtiger geformuleerd- andere strategieën kunnen aanvullend zeker waardevol zijn. In het Werkmaphoofdstuk dient derhalve ook ruim aandacht hieraan besteed te worden. Te denken valt aan: halt projecten, spijbelproblematiek, surveillance, buurtpreventie, gebouwde omgeving, jongerenwerk en techno-preventie.

3. Vandalisme-preventie kan ook door anderen (niet VM-ers/niet politie) gedaan worden.

Derhalve pleit veel ervoor om in het Werkmaphoofdstuk over vandalisme in te gaan op de mogelijkheid dat VM eventueel hier best eens een stapje terug zou kunnen doen om het werk door anderen over te laten nemen*.

Hier valt een perfecte koppeling te leggen met de nieuwe ideeën over "bestuurlijke preventie" uit de nota Samenleving en criminaliteit.

Interessant is dat met een dergelijke integrale aanpak van het delict vandalisme in Nederland al enige ervaring is opgedaan. Het grote Amsterdamse actie-onderzoek Jeugd vandalisme vormt een goed (en goed onderzocht/geëvalueerd) voorbeeld van een dergelijke integrale aanpak waarbij men van verschillende kanten (gemeentelijke diensten, jongerenwerk, scholen, politie, etc.) gezamenlijk het delict vandalisme aanpakt.

5. Uitgangspunten.

Bij de totstandkoming van het Werkmaphoofdstuk over vandalisme zouden we de volgende uitgangspunten willen hanteren:

5.1. Opbouw

De opbouw van het hoofdstuk volgt de "normale" opbouw van een delictgericht Werkmaphoofdstuk.

Zie voor een verdere uitwerking en detaillering paragraaf 6.

5.2. Vernieuwende impuls

Het hoofdstuk moet in meerdere opzichten vernieuwend zijn; het moet als het ware een nieuwe impuls geven waarmee de enigszins platgereden beleidslijn van "steeds meer van hetzelfde" (scholenprojecten) doorbroken kan worden. Daarbij is het van zeer groot belang dat de balans niet doorslaat in de andere richting ("schoolprojecten zijn slecht"); zie hiervoor ook het volgende uitgangspunt.

5.3. Ruim aandacht voor schoolprojecten.

Zoals gezegd: schoolprojecten (óók die waarbij VM de kar trekt) zijn prima. Aan dit type projecten moet o.i. dus ruim aandacht besteed worden, met name aan de rol die de politie (inclusief ambtenaar VM) hierbij kan spelen. Gebeurt dat niet dan laten we ten eerste de AVM in de kou staan en ten tweede zouden we dan de indruk wekken dat schoolprojecten "niet goed" zijn (het is vreemd, maar waar: de lezer leidt heel vaak het belang van een subparagraaf af uit de omvang).

*= Dit pleidooi dient een vrij genuanceerd karakter te hebben, omdat voor een nieuwe VM-functionaris een vandalisme schoolproject een prima leerervaring en succesverhaal kan opleveren. Bovendien zijn "beperkte" VM-schoolprojecten goed stuurbaar, snel op te zetten en kunnen (!) ze een aanzet zijn tot een bredere (geïntegreerde) aanpak.

"Ruim aandacht voor schoolprojecten" impliceert echter niet dat erg veel praktijkgevallen opgenomen moeten worden in dit Werkmaphoofdstuk: echte praktijkvoorbeelden zijn in ruime mate elders te vinden (Scholen en Vandalisme, aanvullingsbladen, lokaal/regionaal VM-materiaal verspreid via regionale overleggen).

Wat samenvattend nodig is: een vernieuwd theoretisch kader voor schoolprojecten,* waarbij een onderscheid wordt gemaakt in die categorieën: onderbouw basisschool, bovenbouw basisschool en voortgezet onderwijs.

Voor wat betreft schoolprojecten dienen nog twee extra uitgangspunten genoemd te worden.

5.3.1. Extra aandacht voor voortgezet onderwijs is vereist. Een nadere toelichting lijkt ons overbodig.

5.3.2. Extra aandacht voor effectmeting is vereist.

Dit impliceert dat we:

Ten eerste moeten zoeken naar effectevaluaties om met de resultaten daarvan het eerder genoemde theoretisch kader voor schoolprojecten, nader te verfijnen (van dit werk zal de lezer dus weinig merken).

Ten tweede moet aandacht besteed worden aan het uitvoeren van effectevaluaties en de rol die VM daarbij moet/kan spelen (hoe evalueer je een schoolproject, wat doen, wanneer, etc.; allemaal vrij simpel overigens).

Ten derde moet het belang van effectevaluaties in verband worden gebracht met de contuniering van vandaliseprojecten (hoe voorkom je dat na verloop van tijd alles weer stil valt).

5.4. Ruim aandacht voor andere preventie-strategieën. Ook dit uitgangspunt spreekt voor zichzelf.

5.5. Nadruk leggen op geïntegreerde aanpak.

In dit werkmap-hoofdstuk dient ruim aandacht te worden geschonken aan de geïntegreerde aanpak van vandalisme. Hier kan aangesloten worden op de recente ideeën over bestuurlijke preventie.

Binnen zo'n aanpak wordt de rol van een VM-functionaris een fundamenteel andere: van uitvoerder naar participant in een projectorganisatie.

Deze nieuwe rol vereist een aantal andere vaardigheden, bovendien liggen hier een flink aantal voetangels en klemmen voor VM (bijvoorbeeld: heeft de AVM mandaat van de KC).

*= De aanvullingsbladen die veel later verschenen hebben de essentie (de basisstructuur) van de oorspronkelijke map nauwelijks dieper uitgewerkt.

6. Aangeklede inhoudsopgave.

De opbouw van het hoofdstuk vandalisme in de Werkmap VM ziet er als volgt uit:

- 1 Inleiding met definitie, eerste (historische) schets
- 2 Leeswijzer
- 3 Landelijke cijfers
- 4 Achtergronden (daders, slachtoffers, situatie)
- 5 Lokaal uit te voeren onderzoek
- 6 Algemene preventiestrategieën
- 7 Technopreventieve strategieën
- 8 Surveillance en repressieve strategieën politie/justitie
- 9 De organisatie van een vandaliseproject
- 10 Praktijk voorbeelden
- 11 Hulpmiddelen

Op de pagina's 7 tot en met 16 zal per (sub) paragraaf de inhoud in steekwoorden worden aangegeven. Bij het maken van deze inhoudsopgave zijn we uitgegaan van ons uitgebreide "Vandalisme archief", waarin zowel onderzoeksrapportages als (politiële en niet-politiële) projectverslagen en hulpmiddelen zijn opgenomen. Vervolgens is het documentatiebestand van het LBVM nog doorgelopen, met name met het oog op VM projectverslagen. Voorts hebben we bij sommige instanties (CBS, gemeentes) nog enige aanvullende mondelinge informatie ingewonnen.

Het betreft een voorlopige inhoudsopgave, omdat er nog overleg zal plaatsvinden met landelijke en regionale VM functionarissen (vandaar ook deze notitie). In dat overleg zal tevens worden nagegaan of in het VM-veld nog bruikbare informatie zit, die we nog missen (zie paragraaf 7).

Er is steeds aangegeven van welke literatuur we bij het schrijven van bepaalde (sub)paragrafen gebruik denken te maken. Overigens zijn in die literatuuropsommingen geen titels vermeld van publikaties, die in bepaalde "overzichtspublikaties (Blauwe boekje, Scholen en Vandalisme) zijn verwerkt".

Voorts is bij elke (sub)paragraaf een geschatte omvang opgenomen. Daarbij zijn we uitgegaan van door ons geprinte tekst. Een gedrukte werkmappagina bevat ongeveer anderhalf keer zo veel woorden als een BCP-pagina.

1. Inleiding

- Doelen van dit hoofdstuk
- Delictomschrijving vanuit historisch perspectief (oorsprong term vandalisme)
- Politie omschrijving artikelen WBS
- Definitie (waarbij brandstichting -voorzover het geen "fikkie stoken" betreft- en voetbalvandalisme eruit geschreven worden*)
- Eventuele verdere inleidende rim-ram (smeuïg stukje over schade, bezorgdheid van de pers e.d.)
- Zwaar vandalisme versus veel kleine vernielingen
- Vandalismepreventie niet alleen taak politie, kort in gaan op ontwikkelingen bestuurlijke preventie

Bronnen

Deze paragraaf is eenvoudig te schrijven. In tal van publikaties zijn soortgelijke inleidingen te vinden

Geschatte omvang: 2 pagina's

2. Leeswijzer

- Hier wordt kort aangegeven wat de inhoud van de diverse paragrafen is.

Geschatte omvang: 2 pagina's

3. Cijfers

3.1. Omvang en schade

- Politiecijfers '80 t/m '85
- Vernielingen aan privé-bezit (WODC/CBS slachtoffer-gegevens) + aangifte bereidheid
- Vernielingen aan openbaar bezit (schattingen te maken op basis van gegevens van VNG, openbaarvervoer maatschappijen, openbare nutsbedrijven)
- Vernielingen aan semi-openbaar/bedrijven (Schattingen m.b.t. vandalisme bij woningbouwverenigingen, scholen en bedrijven)
- Samenvattende landelijke totaalstelling qua omvang en schade. Voor deze totaalstelling, maar ook voor sommige van de in het voorgaande genoemde cijfers, zal enig denk- en speurwerk vereist zijn. We stellen voor om een dergelijke (secundaire) analyse op her en der verspreid cijfermateriaal toch uit te voeren, omdat het interessante informatie kan opleveren**.

Bronnen

- CBS-Maandstatistiek Justitie, Politie en Brandweer
- CBS-slachtoffers van misdrijven ('80 t/m '84)
- J.J.M. van Dijk ('85)
- In de Vernieling '84
- Van Dijk en P.M. de Savornin Lohman ('85)

Geschatte omvang: 3 pagina's

*= Het is het overwegen waard om in een korte bijlage kort voetbalvandalisme in te gaan. Daar alleen hoofdlijnen schetsen.

**= Zo bevat bijvoorbeeld het VNG onderzoek o.i. nog een berg interessante gegevens, die er nooit uitgehaald zijn.

3.2 Nadere geografische uitsplitsingen.

- Regionale spreiding op basis van slachtofferenquêtes (kaartje)
- Slachtoffergegevens naar urbanisatiegraad

Bronnen:

- CBS-slachtoffers van misdrijven
- Regionale uitdraai slachtoffergegevens

Geschatte omvang: 2 pagina's

3.3. Conclusies

- Belangrijkste conclusies over het cijfermateriaal worden op een rijtje gezet.

4. Oorzaken en achtergronden

Gezien de rijkdom van Nederlands onderzoek dat sinds 1980 heeft plaatsgevonden, wordt hier voor minstens 75% gebruik gemaakt van onderzoek van eigen bodem.

4.1 Daders

In deze subparagraaf wordt ingegaan op:

- Het aantal jongeren dat wel eens vandalisme pleegt.
- Vandalisme is vooral groepsgebeuren
- Het "tweegezichten verhaal": veel jongeren die nu en dan kleine vernielingen plegen; een kleine groep jongeren die zware vernielingen plegen.
- Verdeling van daders naar leeftijd en geslacht.
- Motieven die bij het plegen van vandalisme een rol spelen. Hierbij wordt aangegeven dat deze motieven samenhangen met leeftijd.
- Drempels die jongeren ervan weerhouden om vandalisme te plegen.

Dit lijstje punten zal menig lezer bekend voorkomen, bijvoorbeeld uit de map Scholen en Vandalisme. Het is wel de bedoeling dat de tekst die daarin te vinden is, wordt aangevuld met inzichten uit recent onderzoek.

Bronnen:

Walop, Van Dijk en Van Soomeren deel4 '82
 Jongman '83
 Levy Leboyer '84
 Dijksterhuis-Nijboer '83
 Vandalisme en agressie van jongeren in Haarlem '84
 Hauber en Van Dullemen '82
 Visser '85
 Blauw en Kuipers '81
 Junger Tas '85 in: Vandalisme, verveling of verzet
 CBS maandstatistiek
 de Boer en de Graaf '84
 Wietsma '86

Kwakkelsteijn '84
 Verwoerd (ongedateerd)
 Benjaminsen e.a. '84

Omvang: 5 pagina's

4.2 Slachtoffers

Een belangrijk onderscheid kan natuurlijk worden gemaakt in:

- Slachtoffers van vernielingen aan privé-bezit (burgers en bedrijven)
- Slachtoffers van vernielingen aan (semi-) openbaar bezit (nutsbedrijven, gemeentelijke diensten, scholen, etc.).

Overigens kan worden opgemerkt dat in de literatuur over vandalisme de slachtoffers van vernielingen minder aandacht krijgen dan de daders. Over vandalisme bij bedrijven is zelfs praktisch niets bekend.

In deze subparagraaf moeten de volgende aspecten aan de orde komen:

- Kenmerken (m.n. leeftijd) die verband houden met slachtofferschap van burgers (CBS-slachtofferenquêtes)
- Welke goederen (van burgers) worden er vernield. In de slachtofferenquête wordt een onderscheid ghemaakt tussen vernielingen aan auto's en overig privé-bezit*.
- Redenen van burgers om geen aangifte te doen.
- Hoe "erg" vinden burgers vandalisme (in vergelijking tot andere vormen van criminaliteit).
- Een overzicht van nutsbedrijven, gemeentelijke diensten en overige instellingen (scholen, bibliotheken, etc.) die het meeste van vandalisme hebben te lijden, inclusief een overzicht van de meest kwetsbare objecten.
- Zo mogelijk wordt ingegaan op (niet-bouwkundige) kenmerken die de kans op vandalisme beïnvloeden. Bijvoorbeeld het verschil in het aantal vernielingen bij openbaar en bijzonder onderwijs.
- Waarom wordt er zo weinig aangifte gedaan van vernielingen aan semi-openbaar bezit.

Bronnen

In de Vernieling '84
 RIGO (ongepubliceerd, zou het er nog van komen?)
 Walop, v.Dijk en v.Soomeren (4) '82
 CBS slachtofferenquêtes
 Vandalisme in Deventer '84
 Werkgroep jeugdvandalisme Groningen
 v.d. Vijver '83
 Vandalisme in Het Bildt, etc '85

Geschatte omvang: 5 pagina's

*Het zou interessant zijn om na te gaan hoe de categorie "overig" is opgebouwd. Contact met het CBS maakte duidelijk dat deze uitsplitsing wellicht in de toekomst geleverd kan worden, de termijn waarop is echter onduidelijk. Er kan in ieder geval gebruik worden gemaakt van gegevens uit een paar lokale slachtofferenquêtes.

4.3 Situatie

Het begrip "situatie" heeft twee dimensies: tijd (de vierde dimensie) en ruimte (de derde c.q. geografische dimensie). De belangrijkste punten ten aanzien van de dimensie tijd lijken voorspelbaar:

- Bij vandalisme spelen seizoenseffecten een belangrijke rol: als het mooi weer en langer licht is, zijn meer jongeren langer buiten "dus" wordt er meer vandalisme gepleegd. Uit het VNG-rapport "in de Vernieling" komt echter een tegengesteld beeld naar voren.
- Ook in schoolvakanties en op bepaalde dagen (luilak, jaarwisseling) treden vandalismedipeken op.

Ten aanzien van de geografische dimensie wordt een onderscheid gemaakt in drie schaalniveau's:

- Welke kenmerken van buurten (macro-niveau) beïnvloeden de kans op vandalisme (b.v. liggen er veel voorzieningen voor jongeren, is er veel/weinig sociale controle, etc.)
- Welke factoren op meso-niveau (straten/huizenblokken) beïnvloeden de kans op vandalisme (b.v. is het een straat met veel/weinig verkeer, hoe is de zichtbaarheid vanuit aangrenzende bebouwing, etc.).
- Welke factoren op micro-niveau (een enkel gebouw) beïnvloeden de kans op vandalisme. Bij b.v. scholen kan worden gedacht aan: het onderscheid tussen het oude "bunkertype" en het moderne "lage en ruime type". Ook over bepaalde andere gebouwen, b.v. stations, zijn interessante gegevens voor handen. Wellicht zouden hier ook kort wat gegevens over bouwplaatsen aan de orde kunnen komen.

Bronnen

v. Soomeren '85

A.F. de Savornin Lohman en A.G. van Dijk '85

Hartholt en v.d. Ploeg '82

Algra '83

Van Dijk en A.F. de Savornin Lohman '85

Block '86

RIGO (ongepubliceerd)

Geschatte omvang: 4 pagina's

4.4 Conclusies

- Samenvatting van de belangrijkste punten uit 4.1 tot en met 4.3 .

Geschatte omvang: 1 pagina

5 Lokaal uit te voeren onderzoek

5.1 Doelstellingen lokaal onderzoek

Deze subparagraaf is vergelijkbaar met paragraaf 5.1 van het hoofdstuk Inbraak, maar dan toegespitst op vandalisme.

Belangrijkste doelen zijn:

- onderzoek om maatregelen op te baseren
- onderzoek als voor meting in het kader van evaluatie.

Geschatte omvang: 1 pagina

5.2 Bronnen

De belangrijkste bronnen zijn:

- Politiegegevens, met name processen-verbaal en meldkamer-gegevens.
- De "vernielregistraties" (à la Amsterdam en VNG), die hoofdzakelijk gebaseerd zijn op gegevens van gemeentelijke diensten.
- Lokale slachtofferenquêtes, die soms in (grotere) gemeenten worden gehouden.

Geschatte omvang: 2 pagina's

5.3 De belangrijkste gegevens

In deze subparagraaf zou een soort minimumlijst opgenomen moeten worden van hetgeen bekend moet zijn, wil men een anti-vandalisme project starten (uit te splitsen naar kleine en grote projecten). Vervolgens moet natuurlijk kort worden ingegaan op andere te verzamelen gegevens. Overigens is de opbouw van deze subparagraaf gelijk aan die van de subparagraaf 5.3 van het hoofdstuk Inbraak.

Geschatte omvang: 3 pagina's

5.4 Wie voert het onderzoek uit

Hier komt aan de orde dat de AVM zelf kan gaan zoeken en analyseren, maar dat hij ook een wat meer afstandelijke opstelling kan aannemen (suggesties doen aan anderen, coördineren, minimum eisen stellen), terwijl anderen het werk doen. Met nadruk dient hier ook een waarschuwing opgenomen te worden tegen het op de VM schouders laden van een continue vernielingen registratie.

Geschatte omvang: 1 pagina

5.5 Een voorbeeld

Er zijn een aantal voorbeelden van lokaal "vandalisme-inventariserend" onderzoek voor handen. Probleem is echter dat bij de meeste van de bij ons bekende voorbeelden de politie niet of nauwelijks een rol heeft gespeeld. We zoeken dus naar nog een paar voorbeelden waar de politie wel een duidelijke bijdrage heeft geleverd.

Bronnen

Project Geleen '82

Vandalisme in Deventer '84

v. Dijk en v. Soomeren

Vandalisme in Het Bildt, etc '85

Project bestrijding vandalisme Hoogeveen '82

Geschatte omvang: 3 pagina's

6 Algemene preventie

6.1 Maatregelen gericht op vergroten betrokkenheid bij omgeving

In deze subparagraaf wordt onder meer aandacht besteed aan de volgende typen maatregelen:

- Adoptiemaatregelen (het laten beheren van straatmeubilair door jongeren).
- Buurtintegratieactiviteiten (o.a. dienstenmarkt, schoonmaakacties, e.d.).
- Buurtpreventie (kort).

Bronnen

Jaarverslag vandalismpreventie '85
Eindverslag Doe 's gezond '83
Vandalisme, 2e rapportage Zwolle '84
Walop '83

Geschatte omvang: 2 pagina's

6.2 Jongerenvoorzieningen

Allereerst komt de wijze waarop via jongerenvoorzieningen vandalisme verminderd kan worden:

- Voorzieningen gericht op buiten spelende kinderen, b.v. speelveldjes, fietscrossbanen, etc.
- Voorzieningen gericht op pubers en "oudere jongeren". Hierbij moet met name gedacht worden aan activiteiten die vanuit het jongerenwerk georganiseerd kunnen worden.
- Voorzieningen voor alle jongeren, b.v. sportverenigingen, Een ander aspect is het treffen van bepaalde maatregelen bij voorzieningen (b.v. café's en jongerencentra) waar men vandalisme-problemen heeft

Bronnen

Walop '83
Wieringa '85 (project Enschede)
Berghuis '85 (project Kampen)
Oud en nieuw vandalisme (project Den Haag), ongedateerd
Jaarverslag vandalismpreventie '85
Aanwijzing of afwijzing (project Delft) '85
Vandalisme in Deventer '84
Benjaminsen e.a. '84

Geschatte omvang: 3 pagina's

6.3 Schoolprojecten

Onder uitgangspunten hebben we al het een en ander over schoolprojecten opgemerkt. Hier moet een verhaal komen over de verschillende manieren waarop leerlingen van diverse leeftijds-categorieën (een tweedeling tussen leerlingen van lager onderwijs en leerlingen van het voortgezet onderwijs is waarschijnlijk het best) beïnvloed kunnen worden.

Materiaal is er in overvloed, alleen zouden we nog graag wat meer effect-evaluaties willen hebben met name over projecten op voortgezet onderwijs.

Bronnen

Scholen en Vandalisme (incl. aanvullingsbladen) '82
v.d. Pols '82
Evaluatieproject Boxtel '84
Verslag project Alphen a/d Rijn '84
Gemeentepolitie Dordrecht '82
Project vandalisme Woerden '85
Vandalisme Project Etten Leur '86
Evaluatieproject Hoogeveen '85
Eindverslag Gemeentepolitie Smallingerland '84
Verslag project Veenendaal
Eindverslag Project Waadinxveen '81
Eindverslag Doe 's gezond '83
Evaluatierapport Apeldoorn
Verslag project Arnhem
Eindverslag project Zutphen
Walop '83
Lesmap voortgezet onderwijs Limburg-Noord '85

Geschatte omvang: 4 pagina's

6.4 Voorlichting via massamedia

- Als zelfstandige strategie is hier met name in Engeland enige ervaring mee opgedaan.
- Vanzelfsprekend moet ook worden gewezen op het belang van voorlichting via de media als ondersteuning van een bepaald project.

Bronnen

Stainforth en Twyman ('80)
Riley en Mayhew ('80)

Geschatte omvang: 2 pagina's

7 Technopreventie en ruimtelijke inrichting

7.1 Technopreventie

Een korte bespreking van de verschillende soorten technopreventieve maatregelen:

- Het wegnemen of niet langer herstellen van kwetsbare objecten (als preventieve maatregel trouwens over het algemeen af te raden)
- Beveiliging van kwetsbare objecten
- Verstevinging van kwetsbare objecten
- Snel herstelbeleid
- Verfraaiing van kwetsbare objecten

Bronnen

Levy Leboyer '84
 v.d. Ploeg en Hartholt '82
 Algra '83
 Walop '83
 Van Dijk en van Soomeren (in Handboek Schadepreventie)
 van Soomeren en P.M. de Savornin Lohman (in voorbereiding)

Geschatte omvang: 4 pagina's

7.2 Ruimtelijke inrichting

Hier komt een kort overzicht van inrichtingsmaatregelen gesplitst naar micro, meso en macroniveau; inclusief een opsomming van relevante organisaties op dit terrein. Voor meer informatie wordt naar de Regiobureaus verwezen.

Bronnen

Van Soomeren '85
 Levy Leboyer '84
 Aanwijzing of afwijzing '85
 Vandalisme in Deventer '84
 Onderzoek criminaliteitspreventie in galerijflats te Utrecht '86
 Vandalisme en leegstand in de woonomgeving '83

Geschatte omvang: 4 pagina's

8 Surveillance en repressieve strategieën politie/justitie**8.1 Surveillance**

Hier kan aandacht worden besteed aan projecten met als doel pakkansvergroting: Leiden, Haarlem (?), Nijmegen en Purmerend. Overigens zullen er wellicht nog meer van dergelijke projecten zijn, waarover in het VM-veld nog meer informatie bestaat. Tevens kan in dit kader kort aandacht worden besteed aan projecten met als doel contactverbetering met het publiek: Amsterdam-Osdorp, Hoogeveen en Haarlem.

Bronnen

Roozendaal '85 (project te Purmerend)
 GP Leiden '83
 Verheijen '81 (project te Nijmegen)
 v.d. Vijver en Schreuder '83 (evaluatie wijkteams Haarlem)
 Oud en Nieuw vandalisme, ongedateerd
 Project in winkelcentrum te Haarlem
 Nuijten Edelbroek '82
 Spickenheuer '83

Geschatte omvang: 5 pagina's

8.2 Alternatieve straffen

Hier vormt de Halt-aanpak het belangrijkste bestanddeel. Tevens wordt aandacht besteed aan het herstellen van schade als vorm van alternatieve straf.

Bronnen

v. Hees '84

Peer '82

Benjamin '84

Geschatte omvang: 2 pagina's

8.3 Schade verhalen op daders

Een bespreking van de problemen die aan het verhalen van schade aan daders kleven en hoe deze problemen (gedeeltelijk) opgelost kunnen worden.

Bronnen

Walop '83

Verheyen '81

Geschatte omvang: 2 pagina's

9 De organisatie van een vandaliseproject

Deze paragraaf staat als het ware haaks op de voorgaande subparagrafen 6 tot en met 8. Hier wordt de vraag behandeld hoe men het beste procedureel vorm kan geven aan de in het voorgaande behandelde strategieën.

9.1 Werk volgens stappenmethode

- Allereerst komt hier een kort pleidooi voor het volgens de stappenmethode opzetten van een vandaliseproject. Drie punten die daarbij met name benadrukt moeten worden:
- . Ga niet direct mee in een gemeentelijk modeverschijnsel (vandalisme projecten zijn vaak zeer populair bij burgemeesters en veel gemeentelijke diensten). Altijd eerst analyseren of er wel sprake is van een echt vandaliseprobleem (terugverwijzen naar paragraaf 5).
- . De keuze van maatregelen moet gebaseerd zijn op de specifieke omstandigheden waar men mee te maken heeft. Overigens zal natuurlijk ook in de paragrafen 6 tot en met 8 zo veel mogelijk worden aangegeven in welke omstandigheden bepaalde maatregelen bruikbaar zijn.
- . Besteed aandacht aan projectevaluatie (met name effecten).

Geschatte omvang: 2 pagina's

9.2 Rol van politie en daarbinnen VM bij organisatie van projecten

- Hier komt een vrij algemeen verhaal waar dit probleem in wordt aangekaart. De fundamentele afweging hoeveel de politie op haar schouders moet nemen. Eindigt met een schets van twee mogelijkheden (ideaaltypen):

- . Ten eerste de puur politieke opzet (bijvoorbeeld een schoolproject of een gering aantal schoolprojecten waarbij de AVM het initiatief neemt, coördineert (zowel naar leerkrachten als collega's van bijv. de wijkdienst toe).
- . Ten tweede de veel bredere integrale aanpak. Vervolgens worden beide ideaaltypen verder uitgewerkt.
- . Politieke aanpak: kort omschreven wordt wat dat ongeveer inhoudt en hoe dat georganiseerd zou moeten worden, de voor- en nadelen worden op een rijtje gezet en geëindigd wordt met een stuk waarbij expliciet ingegaan wordt op de rol van de AVM en het aanbod dat hij aan anderen zal moeten kunnen doen. Dat aanbod zal zowel intern als extern over het algemeen vrij concreet zijn. Bij een scholenproject zal het vooral om voorlichtingshulpmiddelen (voor leraren en/of collega's) en lesmaterialen gaan.
- . Brede integrale aanpak: allereerst wordt hier natuurlijk een link gelegd met het begrip "bestuurlijke preventie", vervolgens wordt ook hierbij weer kort ingegaan op wat zo'n brede aanpak ongeveer inhoudt en hoe het georganiseerd moet worden. Dan wordt in ruime mate aandacht besteed aan de totaal andere rol die de AVM in deze opzet moet spelen: de AVM speelt hierbij de rol van participant in een veel groter geheel. Dat impliceert dat hij heel goed moet weten wat hij van verschillende partijen mag verwachten. Binnen de politie moet daarbij een onderscheid gemaakt worden tussen het VM aanbod aan leidinggevende politiefunctionarissen, midden politiekader en uitvoerend niveau.

Leiding gevenden

Indien er op hoog niveau een stuurgroep vandalisme bestaat, zal daar over het algemeen ook een staffunctionaris van de politie zitting in hebben.

De AVM zal er voor moeten zorgen dat deze staffunctionaris goed op de hoogte is van de kennis en informatie die bij de politie over vandalisme aanwezig is, van de (on)mogelijkheden die de politie bij vandalismpreventie heeft en van de problemen die de politie ondervindt in de contacten (in het kader van vandalismpreventie) met gemeente en OM.

Middenkader

Op dit niveau zal de AVM de verschillende mogelijkheden (en het belang daarvan) voor vandalismpreventie naar de verschillende dienstonderdelen moeten "presenteren" en bovendien de afstemming op het terrein van vandalismpreventie tussen de verschillende onderdelen moeten bevorderen.

Daarbij kan met name worden gedacht aan:

Chef HKD:

- . Goede opname van aangiften inzake vandalisme
- . Goede registratie van gegevens uit deze aangiften
- . In bepaalde gevallen coördineren bij schadevergoeding door dader

Adjuncten: groepsbrigadiers surveillancedienst:

- . Aanpassen surveillance aan de aard van de problematiek mede op basis van gegevens van HKD en meldkamer
- . Het doorgeven van bepaalde informatie (b.v. over vernielde objecten) aan gemeentelijke diensten

Chef wijkagenten:

- . Gedragsbeïnvloedende voorlichting op scholen
- . Het signaleren van bepaalde oorzaken van vandalisme

Chef meldkamer:

- . Een goede registratie van assistentieverzoeken doe betrekking hebben op baldadigheid en vandalisme.

Uitvoerend niveau

Van surveillanten kan worden verwacht dat zij:

- . (eenvoudige) preventieve tips over vandalisme kunnen geven
- . vandalisme bevorderende situaties signaleren
- . daders van vandalisme betrappen.

Van wijkagenten kan worden verwacht dat zij:

- . preventieve tips over vandalisme kunnen geven
- . voorlichting op scholen kunnen verzorgen.

Hoewel het hier gaat om een lijst van mogelijke verwachtingen (die zelden allemaal in een project aan de orde zullen komen), kan wel worden geconstateerd dat de ambtenaar VM veel van anderen gedaan zal willen krijgen. Kortom, hij vraagt veel maar wat is zijn aanbod?

In hoofdlijnen heeft de AVM de volgende "worsten" in de aanbieding:

- Leiding gevenden

Informatie (mooi werkmaphoofdstuk; lesmateriaal, etc.) waarmee in de stuurgroep goede sier kan worden gemaakt.

- Kader

Coördinatie van activiteiten, waardoor diverse onderdelen meer aan elkaar hebben.

- Uitvoerend niveau

Hulpmiddelen in de vorm van folders, audio-visueel materiaal en lesmateriaal voor projecten op scholen.

- Allen

- . Op termijn werkdrukvermindering omdat vandalisme afneemt
- . Meer waardering voor politie van de zijde van andere, bij het project betrokken, instanties en het publiek (daar kan de AVM natuurlijk een handje bij helpen).

Bronnen

Strategische aanpak vandalisme, ongedateerd

Evaluatie van twee voorlichtingsmiddagen "vandalisme" voor leraren van de basisscholen '83

Geschatte omvang: 4 pagina's

9.3 Wie kan wat doen bij vandalismemaatregel

Er wordt per preventiestrategie op een rijtje gezet welke organisaties een bijdrage kunnen leveren.

Geschatte omvang: 1 pagina

10. Praktijkvoorbeelden

Ideaaliter zien we hier twee praktijkvoorbeelden opgenomen.

- Een beperkt project op scholen (of desnoods één school) met eventueel een gering aantal daarmee verband houdende activiteiten (bijvoorbeeld in de richting van ouders, een beetje technopreventie e.d.). Er zijn natuurlijk tal van projecten die hier model voor kunnen staan, b.v. Waddinxveen, Ferwerderadeel, etc.
- Een groot integraal vandalisme project, waarbij de ambtenaar VM enerzijds tot taak heeft de politie-inbreng in de project-groep voor zijn rekening te nemen en anderzijds de coördinatie van politieke projectactiviteiten te verzorgen. Een mogelijkheid is Delft, maar dat project staat nog in de kinderschoenen en het is nog te bezien of dit project zich (in de door ons gewenste richting) zal ontwikkelen. In feite gaat hetzelfde op voor een project te Haarlem. Het beste voorbeeld lijkt Zwolle te zijn.

Geschatte omvang: 5 pagina's

11 Hulpmiddelen

Deze laatste paragraaf (of bijlage) uit het Werkmaphoofdstuk geeft in ieder geval een opsomming van de landelijk verspreide voorlichtingshulpmiddelen (audio-visueel, folders) en de soort projecten en doelgroepen waarbij deze hulpmiddelen gebruikt kunnen worden.

Het is de vraag in hoeverre er ook een subparagraaf over technopreventieve hulpmiddelen moet worden opgenomen. De kennis over dergelijke hulpmiddelen is in ieder geval nog nooit systematisch in kaart gebracht. Bovendien kun je je afvragen of het een taak is voor ambtenaren VM om bijvoorbeeld gemeentelijke diensten te adviseren over steviger straatmeubilair.

7. Wat hebben we nog nodig

Voordat het feitelijke schrijf- en productiewerk voor het hoofdstuk vandalisme een aanvang kan nemen zijn nog een aantal voorbereidende activiteiten vereist.

We mogen er op dit moment van uitgaan dat we goed op de hoogte zijn met veel van de relevante literatuur.

Toch leven er nog wel enkele concrete vragen waarbij we volgaarne de hulp inroepen van Lokale ,Regionale en Landelijke Functionarissen VM:

- Cijfers en gegevens
Hebben regionale VM functionarissen (RF) kennis van cijfers en gegevens passend in de opzet van paragraaf 3 (cijfers)?
Het gaat hier dan met name om lokale cijfers over particuliere slachtoffers (burgers en bedrijven) van vandalisme: Hoe vaak worden zij slachtoffer en welke goederen worden vernield?
- Voorbeelden eigen onderzoek door AVM
Hebben of kennen VM'ers voorbeelden van (schriftelijk vastgelegd) onderzoek dat door de AVM naar vandalisme is gedaan, passend in paragraaf 5 van de hoofdstuk opzet?
Met name is daarbij de vraag interessant op welke problemen die desbetreffende AVM gestoten is (welke gegevens waren er wel/niet; organisatorische problemen). De beschrijving hoeft overigens niet perfect te zijn. De schrijvers van het werkmap hoofdstuk kunnen de desbetreffende AVM natuurlijk om verdere informatie vragen.
Hebben of kennen VM'ers opzetten en/of handleidingen voor het door AVM uit te voeren onderzoek naar vandalisme?
- Evaluatierapporten
Hebben VM'ers evaluaties van projecten, die wij nog niet in het kader van de paragrafen 6 tot en met 9 en de literatuurlijst hebben genoemd?
- Algemeen ter discussie: de rol van de politie bij vandalismpreventie, de rol van VM, het aanbod dat AVM aan drie groepen politiefunctionarissen kan doen (hoog/midden/laag).
In paragraaf 9 van dit werkmap hoofdstuk zal ingegaan worden op de bovenstaande vragen. Het is interessant om de mening van RF hierover te peilen. Expliciet aandacht vragen we voor de "aanbod vraag": welk aanbod (van heel concreet: geld, stickers en kralen, tot vrij abstract: kennis van, ervaring met) kan de AVM doen aan leidinggevenden, middenkader, uitvoerders en leest best externen (eventueel ook weer nader uit te splitsen naar functies).

LITERATUURLIJST

NB: In deze lijst is alle geraadpleegde literatuur opgenomen, ook die wij voor het schrijven van het hoofdstuk niet relevant achten.

- Aanwijzing of afwijzing, Stuurgroep vandalismebestrijding Delft, december 1985
- Algra E.A., Vandalisme op de Zoetermeerlijn, Utrecht 26 juni 1983
- Beleidsplan Kleine Criminaliteit Gemeente Haarlem, 10 december 1985
- Benjaminsen M., Roosen T., Breemen P. van en Rossem M. van, Vandalisme in Utrecht, samenvatting van drie deelrapporten, Utrecht oktober 1984
- Berghuis J., Sluitingstijden voor horeca-inrichtingen in Kampen vrij; In: ABP nr 8, april 1985
- Blauw W. en Kuipers H.; Van de paal gerukt? Groningen, 1981
- Block R., Criminaliteit in de woonbuurt; In: Bijlage 2 pag. 59-71 van het Eindrapport van de Commissie Kleine Criminaliteit, Den Haag 1986
- CBS-Maandstatistiek Justitie, Politie en Brandweer
- CBS, Slachtoffers van misdrijven ('80 t/m '84)
- Dijk A.G. van en Savornin Lohman A.F., Brandstichting in openbare gebouwen in de gemeente Amsterdam, Amsterdam 25 september 1985
- Dijk A.G. van en Savornin Lohman P.M., Diefstal en vernieling op de bouwplaats, een oriënterend onderzoek onder aannemers, Amsterdam, december 1985
- Dijk A.G. van en Soomeren P.F. van; De preventie van vandalisme; In: De Europese gemeente, 20e jaargang - nummer 3, pag. 9, mei/juni 1985
- Dijk A.G. van en Soomeren P.F. van; Iets weten over vandalisme en wat er tegen te doen, Den Haag 1982
- Dijk A.G. van en Soomeren P.F. van; Vandalisme, 25 HB
Schadepreventie mei 1983, 6240-1 t/m 21 en Handboek
Politie-informatie juli 1982 1245-1 t/m 21
- Dijk J.J.M. van, Vandalismebestrijding: praktische gegevens, beleidsinstrumenten en praktijkadviezen, lezing op het congres "Vandalisme, de geïntegreerde aanpak", Rotterdam 1985
- Eindverslag - Doe 's gezond - Tilburg, 1983
- Eindverslag - Gemeentepolitie Smallerland - 83/84
- Eindverslag Vandalisme - Gemeente Zutphen
- Eindverslag vandalismeproject - Rijkspolitie Waddinxveen - 1981
- Eindverslag - Werkgroep Bestrijding Vandalisme - Raalte, 1980
- Evaluatie Anti-vandalismeproject - Gemeentepolitie Bostel
- Evaluatierapport Anti-vandalismeproject - Apeldoorn
- Evaluatie Vandalismeproject - Gemeentepolitie Hoogeveen - brede aanpak 1985
- Evaluatie van twee voorlichtingsmiddagen "Vandalisme" voor leraren van de basisscholen door de regio Haaglanden - oktober 1983
- Evaluatieverslag - Gemeentepolitie Kampen -1985
- Evaluatieverslag Noordoostpolder
- Gemeentepolitie Dordrecht - verslag project op streekschool 1981
- Gemeentepolitie Leiden, notitie over preventiesurveillance, 1983
- Hartholt W. en Ploeg G.; Een spoor van vernieling, Groningen maart 1982
- Hees A. van; Vandalisme en Buro Halt; In: Proces, pag. 145, 63e jaargang no. 5, mei 1984

LITERATUURLIJST

- In de vernieling, Een onderzoek naar omvang, frequentie en kosten van vernieling van gemeentelijk eigendom, oktober 1984
- Jaarverslag vandalismpreventie Gemeente Amsterdam, 1985
- Jongman R.W.; Over de geringe omvang van de kriminaliteit; In Tijdschrift voor de politie, pag. 390, 45e jaargang no. 8/9, augustus/september 1983
- Kwakkelstein P., Vandalisme en de politiek van zichtbaarheid, In: Marge nr. 10, 1984
- Lesmap vandalisme voor voortgezet onderwijs, RBVM Limburg-Noord, 1985
- Lévy-Leboyer C., Vandalism, behaviour and motivations, Amsterdam 1984
- Moet het kapot? - Gemeente Goes - 81/82
- Nederlandse Spoorwegen, Rapport Ordehandhaving en ambiance, 5 juli 1983
- Nuijten-Edelbroek E.G.M., Projectsurveillance en voorkoming misdrijven in Hoogeveen, Den Haag 1982
- Nijboer J.A. en Dijksterhuis F.P.H.; Onderwijs & Delinquentie: de relatie tussen het functioneren op school en delinquentie, Groningen 1983
- Olthof A.G.M.; "Roerig" gedrag in/om de bibliotheekgebouwen, Korps Rijkspolitie district 's Gravenhage 1979
- Onderzoek Criminaliteitspreventie in galerijflats te Utrecht; een tussenbalans. In: Eindrapport Commissie kleine criminaliteit, bijlage 3, Den Haag 1986
- Oud en Nieuw vandalisme, projectgroep vandalisme bestrijding, Den Haag, ongedateerd
- Peer Mr. Th.A.M.M.; Buro Halt in Rotterdam; In Het tijdschrift voor de politie, pag. 479, 45e jaargang 10 oktober 1983
- Pols L. van der, Voorkoming Misdrijven in Waddinxveen, Apeldoorn '82
- Project Geleen - onderzoek - project en conclusies - april 1982
- Project Gemeentepolitie Doetinchem
- Project Vandalisme, Woerden 1985
- Rapportage werkgroep vandalisme bestrijding, Leiden 1984
- RIG0, nog ongepubliceerd
- Riley, D en Mayhew, P.; Crime Prevention Publicity: An Assesment, mei 1980.
- Roozendaal A. Graffiti niet meer zonder financiële gevolgen. In: APB nr. 23, november 1985
- Soomeren P.F. van e.a., Criminaliteit en gebouwde omgeving (een literatuuronderzoek), Amsterdam 1985
- Soomeren P.F. van en Savornin Lohman P.M. de, Publikaties van ministerie van VROM in voorbereiding
- Spickenheuer J.L.P., Voetsurveillance en preventievoorlichting in Amsterdam Osdorp, Den Haag 1983
- Stainforth S. en Twyman T., European Research, Researching a complex social problem: vandalism in the UK, mei 1980
- Strategische aanpak vandalisme, RBVM Zuid-Holland-midden, ongedateerd
- Vandalisme en Agressie van jongeren in Haarlem; Vakgroep Sociale en Organisationspsychologie, Leiden maart 1984

LITERATUUR

- Vandalisme en Leegstand in de woonomgeving, 1e deel, Sectie Bouwkunde, Delft 23 april 1985
- Vandalisme in Culemborg - eindrapport
- Vandalisme in Deventer, afdeling voor onderzoek, statistiek en beleidsplanning, 6 juni 1984
- Vandalisme in Het Bildt, Ferwerderadeel, Harlingen, Leeuwarderadeel en Menaldumadeel, RBVM Friesland 1985
- Vandalismeproject Etten-Leur 1986
- Vandalisme, 2e rapportage over vandalisme in Zwolle, 1984
- Vandalisme, verveling of verzet?, Jeugd en samenleving, 15e jaargang no. 6, juni 1985
- Verheijen F.C.A., Gerichte aanpak van vandalisme nuttig en effectief, APB nr. 20, 3 oktober 1981
- Vernielende jongeren, wat bedoelen zij?, Onderzoek naar vandalisme in opdracht van de Gemeente Rotterdam, Dullemen h. van en Hauber A.R., maart 1982
- Vernielen ... vergeet 't maar! Evaluatierapport - Gemeentepolitie Venlo, aug. '84/febr. '85
- Verslag Gemeentepolitie Helmond over politieke aanpak van vandalisme in 1984
- Verslag Gemeentepolitie Veenendaal
- Verslag Gemeentepolitie Venray - over vandalismeproject - '83
- Verslag project vandalisme - Gemeente Alphen a/d Rijn - 83/84
- Verslag vandalisme in Arnhem
- Verslag vandalismeproject in en door wijkpersonen - 1984 - Veldhoven
- Verslag van het thema "Houd de boel heel" in de wijk Achter de Hoven, Leeuwarden
- Visser S.; Achtergronden van vandalisme op een tweetal Amsterdamse scholen, onderzoeksverslag, juli 1985
- Vijver C.D. van der; Politie, Laat ze het zelf maar zeggen; 's-Gravenhage, december 1983
- Walop M. met Soomeren P. van en Dijk A.G. van; Rapportages onderzoek Jeugdvandalisme deel 4 en 5, Amsterdam, december '82 resp. oktober '83
- Werkgroep Jeugdvandalisme Gemeente Groningen, Evaluatie van het anti-vandalisme-experiment in Vinkhuizen, Groningen augustus 1985
- Wierenga H., Integraal gemeentelijk beleid inzake vandalisme, lezing op het congres Vandalisme de geïntegreerde aanpak, Rotterdam 1985
- Wietsma A., Strijd van de straat, vandalisme, maatschappelijke controle en automatisering, Amsterdam 1986